

3. אם המדינה תתן למישהו את הזכות, ומכאן את היכולת (שאם לא כן הרי, לפי סעיף 12 בפרק הקודם, לא נתנה אלא מלים ותו לא) לחיות על-פי רוחו הוא, הרי היא מוותרת בכך על זכותה ומעבירה אותה אל זה שנתנה לו את היכולת הזאת. אך אם תתן לשניים או לרבים יכולת זו, כלומר: שכל אחד ואחד יחיה לפי רוחו הוא, הרי היא מחלקת בכך את השלטון. ואחרון אחרון, אם תתן יכולת זו עצמה לכל אזרח ואזרח, הרי היא הורסת בכך את עצמה, ולא תהיה עוד מדינה, אלא הכל חוזר למצב הטבעי. כל זה מתברר בתכלית הבהירות על-פי הדברים שקדמו; ולפיכך נמצאנו למדים, שבשום אופן אין להעלות על הדעת שכל אזרח ואזרח יהיה רשאי לפי תקנת המדינה לחיות על פי רוחו הוא; ומכאן שזכות טבעית זו, כלומר: שכל אחד ואחד הוא שופט לעצמו, פוסקת בהכרח במצב המדיני. אני אומר במפורש לפי תקנת המדינה, כי משפט הטבע של כל אחד ואחד (אם תעיין בדבר כיאות) אינו פוסק במצב המדיני. שהרי האדם, בין במצב הטבעי בין במצב המדיני, פועל על-פי חוקי טבעו, ודואג לתועלתו. האדם, אומר אני, בשני המצבים כאחד נדחף על ידי תקוה או פחד לעשות או לחדול מלעשות דבר זה או זה. אך ההבדל העיקרי בין שני המצבים הוא בכך, שבמצב המדיני כולם כאחד מפחדים מפני אותו הדבר, ובטחונם ואורח חייהם של כולם כאחד תלוי באותה הסיבה, מה שאינו מבטל כל עיקר את כושר השיפוט של כל אחד ואחד. שהרי מי שהחליט לציית לכל הפקודות של המדינה, בין משום שפחד מפני כוחה בין משום שאוהב שלוה, בוודאי שהוא דואג לבטחונו ולתועלתו לפי רוחו הוא.